

REVIJI NA POT

Ondan sem navdušeno pripovedoval prijatelju o naši novi reviji z lepim domačim imenom Ujma. Poročala ne bo le o vremenskih katastrofah, kakor bi kdo lahko sodil po naslovu, ampak tudi o drugih naravnih nesrečah in nezgodah, ki nastajajo, kot se zadnji čas radi slikovito izražamo, »v sodelovanju z naravo«. Ne prizanesejo niti naši deželi na sončni strani Alp. Nepovabljene nas obiščejo vsako leto, enkrat bolj s potresi ali neurji, drugič bolj z gozdnimi požari, pozebami ali zemeljskimi plazovi, da o usadih ne govorimo. Po dolгих in hudih nalivih izgleda ponekod zemeljsko površje kot odrgnjena koža s tisoč ranami. V gorah snežni plazovi včasih zagrenijo smučarjem uživanje bele opojnosti. V dolinah odnašajo mostove, cestišča in zemljo povodnji, ki pri nas na srečo niso tako obsežne kot v nižinskih deželah, so pa silovite, kot se za gorsko naravo spodobi; razen na krasu, kjer so pritajene in dolgotrajne. Naš gozd prizadevajo ne le kisli dež, ampak leto za letom tudi snegolomi, žled in požari. V letu črnobilske katastrofe in izida prve številke Ujme smo spoznali še eno nesrečo — do nevarnosti povečano jedrsko sevanje. Da ne boš mislil, sem prepričeval prijatelja, da ogrožajo te nesreče samo izbrane kraje, recimo potresni Breginj ali poplavno ravnilno ob spodnji Muri. Kdo od nas je varen pred strelo? Komu toča ne more oklestiti sadnega drevja, vihar odkriti strehe ali podreti drevja v gozdu! Ni ga kraja, kjer suša ne bi mogla namesto človeka pobrati pridelkov, ni naselja, ki bi bilo varno pred epidemijo. Skratka, gradiva ne bo zmanjkalo: najmanj zdaj, saj bo revija izhajala enkrat na leto v omejeni nakladi, preračunani na število raziskovalnih inštitucij, šol, organizacij za civilno zaščito in nekaj izvodov za javno prodajo. Posebno hudim nesrečam bo namenjena posebna, izredna številka. Prvi zbornik z naslovom Naravne nesreče v Sloveniji je bil kmalu razprodan. To priča o splošnem zanimanju za naravne in njim podobne nesreče. Zato upamo na ugoden javni odziv tudi te naše revije, ki bo most med znanostjo in prakso in bo na koncu vsakega leta, ne senzacionalistično kot nekateri časopisi, temveč strokovno, toda na poljudni način, prinesla bilanco nezgod v naši domovini, pretresla načine, kako smo med njimi in po njih ukrepali. Tako bomo lažje razmislili, kako se lahko v prihodnje bolj zavarujemo pred naravno stihijo. V vsaki številki bodo popestrila branje kratka poročila o svetovnih katastrofah in o tem, kako se ubadajo z njimi drugi.

Šele potem, ko sem končal svojo pripoved o poslanstvu naše revije, je prišel prijatelj do besede. Njegov odgovor je deloval name kot hladna prha. Ali ne veš, je rekel, da nam sredstva javnega obveščanja od jutra do večera dopovedujejo, kako ogroženo je človeštvo? Reke umirajo, morje je postalo kloaka, propadajo naša pljuča — gozd, hrana je zastrupljena s kemikalijami. Ne vemo zatrdno, ali se bo v prihodnje zemeljsko ozračje preveč ogrelo ali pa bo nastopila nova ledena doba. Vsekakor bo nekaj slabega. Svet še kar naprej kopiči atomsko orožje za novo, tretjo svetovno vojno. Kakšna bo? O tem smo dobili grenak priokus ob črnobilski katastrofi. Ne, za uničenje naše stare Evrope ni potrebna tretja svetovna vojna. Dovolj je, da teroristična organizacija razstreli ducat atomskih central. Vsa ta resnica od jutra do večera in še v sanjah pritiska na naše možgane kot mora. In zdaj prihajate še vi, ki bi radi povečali občutek ogroženosti!

Prijateljeve besede so me prizadele, kar izdajajo mnenje mnogih, morda celo večine — to pa je težko prepričati o nasprotnem. Ali je občutek ogroženosti res »pridobitev« šele najnovejšega časa in atomskega veka? Ali niso ujme našim dedom in pradedom, ki so se domala vsi preživljali s kmetijstvom, trpeli lakoto, epidemije in vse drugo hudo, bolj stregle po hrani in življenju kot nam, otrokom industrijske dobe? Svetovna statistika nedvoumno dokazuje: v agrarnih družbah v nerazvitem svetu zahtevajo naravne nesreče mnogo večji krvni davek kot v razvitem svetu. Ne verjamem, da bi se revni kmet ali ribič na gosto naseljeni nizki delti Gangesa v Bangladešu čutila manj ogrožena od ameriškega farmarja, saj zahtevajo poplavne in ciklonske katastrofe, lakota in epidemije leto za letom na deset tisoč žrtev. Mnoga preprosta ljudstva po svetu so poznala posebne bogove, ki da pošiljajo nesreče nad ljudi. Prinašali so jim darove ali celo žrtvovali ljudi, da bi odvrnili nesreče. Na aktiven boj proti katastrofam pa ta ljudstva, ki živijo iz rok v usta, tako in tako ne morejo misliti. Zato ugotavljamo v svetu dvojce: v nerazvitih deželah s populacijsko eksplozijo zahtevajo naravne nesreče vedno več žrtev, v razvitem svetu pa se njihovo število zmanjšuje zaradi razumnejšega odnosa do narave in zaradi skrbi za zmanjšanje posledic nesreč.

Marsikatero nesrečo izzove človek, ker nepremišljeno posega v svet naravnih sil. Primerov za to trditev res ne manjka. Ali je bilo treba zgraditi planinski dom na Grohatu na istem mestu, kjer ga je malo prej poškodoval in v zadnji zimi porušil snežni plaz z Raduhe? Ali speljati električni daljnovod po severnem področju Brkinov, kjer ga leto za letom prizadene žled, namesto po — kot menijo domačini — varnejši južni strani? Če se ogroženemu mestu ne moremo izogniti, se mu moramo prilagoditi. V potresno varno zgrajenem domu potres ni več naravna nesreča, ampak samo še tektonski pojav. Z regulacijo se da odpraviti poplave, s strelovodom strele, s pogožditvijo zadržati plazenje snega itd. Toda za vse to je potrebno znanje, teoretsko in izkustveno, to je tisto, pridobljeno iz preteklih nezgod. Toda ljudstvo je kratkega spomina, na nezgode pozabi že prva generacija. Dokler ne pride nekdo, ki jih opiše, strokovno analizira in potegne iz vsega nauk, se družba iz teh nezgod ne nauči ničesar.

Take pisce bo izbiralo uredništvo Ujme, da bodo njihove, v naši reviji objavljene analize nam v premislek in bodočim generacijam v poduk. Ne želimo, da bi povečale občutek ogroženosti okolja, v katerem prebivamo, ampak prispevale k varnejšemu bivanju na tem našem lepem in nenadomestljivem, a nemirnem planetu.

In katero mesto zavzema Slovenija v nakazanih razlikah med razvitim in nerazvitim svetom? Našo pripadnost so določili že naši predniki z znanim ljudskim rekom: Po toči je prepozno zvoniti. Iz njega sledi nauk, da je zvoniti treba, le da ne po toči, temveč pred njo. Toliko prej moramo potegniti za vrv, da bo še čas pospraviti zrelo žito ali pokošeno seno, se zateči na varno in zapreti okna. Mogoče bo to pot šla huda ura mimo. Toda tudi v tem primeru zvonjenje ne bo odveč, ako bo veter zanesel glas brona še v sosednjo, prizadeto faro. Prej ali slej bo ta ali ona katastrofa, pred katero bomo zvonili v naši reviji, stresla svoj bes tudi nad nami. Zakaj, kot pravi stara modrost, vojska in ujma ne prizaneseta. Najbolj udarita takrat, kadar ju dolgo ni in nanju pozabimo ter se razvadimo.

Torej komu zvoniti ta prva številka? In komu bo zvonila naslednja čez eno leto?

Ivan Gams *

“UJMA” — A NEW MAGAZINE ABOUT DISASTERS

The new magazine “Ujma” (“Disaster”) will contain reports on natural and more important manmade disasters, and will bridge the gap between the different branches of science dealing with disasters, and the general public. The authors of contributions to the magazine, who will be experts in their own fields, will analyse the causes and effects of disasters using non-technical language, so that readers will be able to understand why the environment in which they live is threatened in different ways, and what they themselves can do in order to prevent and avert such accidents, and mitigate their consequences. The purpose of such presentations is not to increase the unpleasant general feeling of the foreboding of disasters faced by modern Man, but to make our environment a safer place to live in tomorrow.

The magazine “Ujma” will be published annually. Only in the case of exceptional disasters will two numbers be published in any year. Publication will take place at the beginning of each year, so that the magazine will provide a survey of the natural disasters, as well as of anthropogenic (or technogenic) accidents, occurring in the previous year. In the past, Slovenia has been affected by numerous natural disasters of different kinds and severity (earthquakes, river and sea floods, avalanches and landslides, damaging storms and high winds, ice storms, drought, severe frosts, etc.). Some of the contributions to the magazine will deal with the analysis of disasters occurring over a longer period of years, the object of such analyses being to provide a starting-point for proposals for the improvement of general protective measures, whereas others will be concerned with technical questions regarding these measures, and the organization of civil defence. Towards the end of the magazine there will be some shorter contributions reflecting the latest scientific and technical progress, as well as reports on recent scientific meetings, and on everything which is of interest to people who do not wish future disasters to catch them unprepared.

* Dr. redni prof. na Filozofski fakulteti, oddelek za geografijo, Aškerčeva 12, Ljubljana